

SERRA

D'OR

735 MARÇ 2021 • 6,10 €

MONTSERRAT CARULLA

La veu transparent
de la memòria
Margot Mur

Bel Granya, cartografia illenca

Marta Nadal

De la vaga de tramvies a la vaga general

Francesc Vilanova

Poemes ben acabats

Neus Tomàs

Els antivacunes o el nou fanatisme

Francesc-Marc Álvaro

Modernisme: cultura, producció, identitat

David H. Falagán

2020: un resum de l'any literari

Joan Josep Isern

«Diumenge», el darrer muntatge d'Hermann Bonnín

Jordi Coca

Les sales de cinema en temps de pandèmia

Tariq Porter

Ramon Muntaner

el gran capità cronista

per Pere Guixà

Josep Antoni Aguilar, Sadurní Martí i Xavier Renedo (eds.)

Dits, fets i veres veritats.

Estudis sobre Ramon Muntaner i el seu temps

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2019.

Els set-cents cinquanta anys del naixement de l'escriptor Ramon Muntaner (Peralada, 1265 – Eivissa, 1336), commemorats l'any 2015, van propiciar un nou interès per l'obra i la persona. Aquest llibre aplega vint-i-un assajos recents sobre diversos camps d'estudi: dades sobre la biografia, anàlisis de la construcció literària de la *Crònica*, alguns aspectes

concrets de la llengua i altres assumptes més o menys tangencials sobre Muntaner i la seva obra.

El punt de partida és Peralada, allà on va néixer l'autor l'any 1265. Vint anys després, amb la invasió francesa i l'incendi de la vila, Ramon Muntaner i la seva família, després de perdre bona part dels teixits amb què comerciaven, marxen de Peralada, però, tal com ens explica Josep M. Gironella mitjançant documents d'arxiu fins ara inèdits, la vila empordanesa va ser sempre

allà on va tornar, la terra d'on extreu la idiosincràsia com a home d'armes i escriptor. No és ociós recordar que la *Crònica*, començada a escriure l'any 1325, abasta un arc temporal des del 1208 (el naixement de Jaume I) fins al 1327 (l'inici del regnat d'Alfons III el Benigne), és a dir, que travessa el període d'expansió i esplendor de la Corona catalano-aragonesa.

La invasió francesa de l'Empordà l'any 1265 ocupa diversos assajos, i és especialment interessant el d'Enric Bassegoda, que analitza com van enfocar-la narrativament Bernat Desclot i Ramon Muntaner, dos autors amb motivacions i objectius diversos. Desclot tracta la ràtzia com

a cronista escrupolós, i Muntaner, subjectiu i fabulador, desplega una hibridació del romanç de cavalleria explicat com una rondalla popular, tècnica extrapolable a molts passatges de la narració. Josep Antoni Aguilar confronta l'estil de Muntaner, analitzat a partir de diversos mecanismes narratius, al dels altres cronistes pel que fa als moments previs de les Vespres Sicilianes (1282-1302), episodis que les quatre cròniques expliquen.

La *Crònica* de Muntaner, narrada en primera persona, té una evident dimensió autobiogràfica, un motiu més, tal com explica Jaume Aurell, per acostar-la a la modernitat, ja que el de Peralada es reivindicava, a diferència d'altres textos de l'època, com a autoritat a causa del paper de participant i testimoni ocular de molts fets que narra. Stefano M. Cingolani, així mateix, ens parla d'allò indubtablement literari en Muntaner, més enllà dels conceptes interpretatius habituals, equilibrats entre el subjectivisme autobiogràfic i el dictat providencialista, i aprofundeix en el concepte de *veritas*, que és més polièdric i penetrant que el d'altres autors coetanis romànics.

Després de Peralada, Muntaner s'embarca cap a les Illes, on cap als anys 1286 i 1287 prepara la conquesta de Menorca. El 1300 el trobem al setge de Messina i el 1302 és nomenat procurador general de Roger de Flor a Sicília i es fa càrrec de l'administració de la Companyia Catalana. El 1303 se'n va cap a l'Im-

peri grec amb la Companyia fins al 1307. Anirà més tard a Sicília, on ocuparà diversos càrrecs de governador, i col·laborarà en la conquesta de Sardenya (1323-1324) i en la campanya de Granada (1329), però serà a València on ja s'haurà instal·lat. Mateu R. Lizondo ens parla d'aquesta època, que s'inicia el 1311 amb el casament; a València va acumular moltes possessions i càrrecs de govern, sempre al servei de la Corona.

La Companyia d'Orient ocupa els episodis més llegits de la *Crònica* i també més estudiats, com ho fa Marcos Hierro en parlar-nos dels sobirans grecs i com Muntaner els descriu emprant models de l'èpica, la novel·la i la literatura trobadoresca. Jordi Redondo, al seu torn, ens parla dels termes grecs en la secció bizantina del llibre.

És especialment interessant l'estudi que Daniel Genís Mas redacta a partir d'una traducció al castellà de la *Crònica* que va fer, a la segona meitat del XVI, Miguel Monterde, un manuscrit guardat a la biblioteca d'El Escorial. Aquesta traducció ha estat sorprenentment oblidada; Genís Mas ens parla de la biografia de Monterde i de la seva versió de

la *Crònica*, que revela l'interès per l'esplendor passada de l'Imperi catalanoaragonès, tot i els canvis i omissions, menys interessants del que podrien semblar, i segurament causats per l'ostracisme a què la Inquisició va sotmetre'l a Alcalá de Henares.

I també és aclaridor l'article dedicat a la revolució naval de la Mediterrània que s'esdevé a la baixa edat mitjana; aquests avenços, justament en el tombant dels segles XIII-XIV, queden documentats amb molta precisió a les cròniques, especialment a la de Muntaner, que descriu les files de remes de les galeres a més de les noves veles i els timons i altres estris de navegació.

En la secció d'articles que no s'ocupen dels aspectes biogràfics o narratius, trobem un assaig dedicat a Bernat de Rocafort, el capità de la Companyia Catalana, que Muntaner esmenta en molts capítols de la *Crònica* i que durant dècades va ser una figura mal interpretada pel fet que el nom s'havia transcrit reiteradament com a *Berenguer*.

Dos assajos, el de Joan M. Martí Mendoza i el de Raül Sanchis Francés, ens parlen de les danses i la

música de la *Crònica*. Elvis Mallorquí ens explica, tornant a Peralada, el paper dels grups socials, del camp i les ciutats, en l'episodi bèl·lic del 1265; les escadusseres col·leccions documentals a disposició formen un contrast acusat amb les visions, sovint partidistes i esbiaixades, dels cronistes reials, que tradicionalment han estat fonts bàsiques, però errònies, per parlar-nos de la microhistòria.

Als setanta-un anys, en una estada ocasional a Eivissa, lluny de València, la seva terra d'adopció, Ramon Muntaner va morir. Havia tingut una vida llarga, novel·lesca i esforçada, guiada per una personalitat singular i un sentiment molt elevat de devoció a la monarquia i al país, aspectes que es van empeltar en la *Crònica*. Aquest llibre, un aplec d'assajos per confeir una biografia definitiva, en què fonamentalment trobem un viatge biogràfic des de Peralada fins a València, ple de derives aventureres per la Mediterrània, mostra també la faceta militar de Muntaner i l'eminent passió per les lletres. L'estudi, al capdavant, ens explica allò que ja sabem: de les quatre cròniques, el llibre de Muntaner és aquell que el lector actual sent més pròxim i gratificant.

